

Handleiding voor de werkplekbegeleider

Opleiden in de school propedeuse (OS-B)

Opleiden in de school hoofdfase 1

Algemene Professionele Vorming (APV)

- **module 3: Professionele ontwikkeling**
- **module 4: Klassenmanagement 1**
- **module 7: Klassenmanagement 2**

Inhoudsopgave

	Pag.
1. Inleiding	3
2. Lijst met afkortingen	3
3. Opleiden in de school	3
4. Opleiden in de school jaar 1	4
5. Planning	4
6. Startbijeenkomst	5
7. Theorie: de vijf rollen van de leraar	6
8. Themabijeenkomsten: professionele ontwikkeling (module APV3)	7
• Doelen	
• Eindproduct	
• Theorie Professionele Ontwikkeling	
9. Themabijeenkomsten: basis klassenmanagement (module APV4)	11
• Doelen	
• Eindproduct	
• Theorie Pedagogisch Klimaat	13
• Theorie Klassenmanagement	15
• Theorie Klassenmanagement: Begeleiden van leerprocessen	19
10. Opleiden in de school jaar 2	22
11. Planning	22
12. Themabijeenkomsten: Klassenmanagement 2 (module APV7)	23
• Doelen	
• Eindproduct	
• Theorie Groepscohesie en groepsdynamica	25
• Theorie Interactie- en leiderschapstijlen	27
• Theorie Pesten	29

Inleiding

In deze handleiding vindt u de theorie en opdrachten voor de studenten m.b.t. de modules Algemene Professionele Vorming (APV) leerjaar 1 (OS-B) en 2 (Hoofdfasestage-1). Het is wenselijk dat de studenten d.m.v. feedback van de WPB de theorie koppelen aan hun praktijkervaringen. Dit kan alleen als de WPB op de hoogte is van de theorie waar de student mee bezig is. Vandaar deze beknopte handreiking waar u kort en bondig de theorie kunt nalezen.

Lijst met afkortingen:

AOS:	Academische Opleidingsschool
OS-B:	oriënterende stage B
WPL:	werkplekleren (op de opleidingsschool)
WPB:	werkplekbegeleider, de begeleider op de opleidingsschool in het vak/vakgebied
SO:	schoolopleider, de begeleider in het beroep op de opleidingsschool
IO:	instituuopleider, de begeleider vanuit de lerarenopleiding Fontys
LWP:	leerwerkplan
LVF:	lesvoorbereidingsformulier
APV:	algemene professionele vorming
LWT:	leerwerktaak
APA:	Richtlijnen voor een correcte bronvermelding (https://fontys.nl/ACI-eLibrary/Information-literacy/APA-rules/Literatuurverwijzingen.htm)
Lln:	leerlingen

Opleiden in de school:

Jaar 1 (propedeuse) > 16 november 2017 – 20 april 2018:

- Activiteiten in de onderwijspraktijk (lessen verzorgen, schoolactiviteiten, leren kennen van de brede onderwijspraktijk, het beroep)
- Themabijeenkomsten: de basis van het lesgeven
- Themabijeenkomst: het pedagogisch klimaat
- Themabijeenkomsten: basis klassenmanagement
- Themabijeenkomsten: professionele ontwikkeling

Jaar 2 (hoofdfasestage 1) > 15 november – einde schooljaar:

- Activiteiten in de onderwijspraktijk (lessen verzorgen, schoolactiviteiten, verdere verkenning/verdieping van de brede onderwijspraktijk, het beroep)
- Themabijeenkomsten: groepscohesie en groepsprocessen
- Themabijeenkomst: Interactiestijlen – Roos van Leary
- Themabijeenkomst: pesten

Opleiden in de school jaar 1

1. Startbijeenkomst
2. Themabijeenkomsten: de basis van het lesgeven
3. Themabijeenkomst: het pedagogisch klimaat
4. Themabijeenkomsten: basis klassenmanagement
5. Themabijeenkomsten: professionele ontwikkeling

Planning

datum	tijd	Thema	Docent
16-11	15.30-17.00	Startbijeenkomst	Christl / Anne
23-11	15.30-17.00	De basis van het lesgeven: reflecteren	Christl
30-11	15.30-17.00	De basis van het lesgeven: LWP, observeren	Anne
07-12	15.30-17.00	Professionele ontwikkeling	Anne
14-12	15.30-17.00	De basis van het lesgeven: LVF, directe instructie	Anne
11-01	14.30-17.00	Het pedagogisch klimaat	Christl
18-01	15.30-17.00	Professionele ontwikkeling	Anne
08-02	14.30-17.00	Basis klassenmanagement	Christl
22-02	14.30-17.00	Basis klassenmanagement	Christl
01-03	15.30-17.00	Presentaties voortgang leerwerktaken	Christl / Anne
15-03	15.30-17.00	Professionele ontwikkeling	Anne
22-03	15.30-17.00	Professionele ontwikkeling	Anne
29-03	15.30-17.00	Presentaties leerwerktaken	Christl / Anne

Startbijeenkomst

Thema	
Inleiding OS-B, APV3 en APV4	
Doelen:	<p>De student...</p> <ul style="list-style-type: none"> • stelt zich op de hoogte van afspraken, opzet, inhoud, en planning met betrekking tot OS-B en APV; • stelt zich op de hoogte van de doelen en toetsing van apv3 en apv4; • kan aangeven wat de rolwisseling van student naar docent inhoudt en laat dit zien in gedrag en voorkomen; • wordt zich bewust van (het belang van) non-verbale communicatie in zijn functioneren als docent en kan voorbeelden geven van non-verbale communicatie en het effect hiervan op leerlingen en collega's.
Vorbereiding:	<p>De student heeft APV 1 op voldoende wijze afgesloten. Tijdens APV 1 zijn o.a. de volgende thema's aan bod gekomen: de docentrollen én het observeren daarvan, de beroepshouding en professionele aanwezigheid op de opleidingsschool.</p>
Inhoud bijeenkomst:	<p>A. Voorstellen aan elkaar</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hoe zijn je eerste indrukken van vandaag? <p>B. Organisatorische zaken:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hoe ziet de stage er uit? Afspraken en inhoud • werkwijze, planning en inhoud van de APV-bijeenkomsten; <p>C. Doelen, toetsing en beoordeling APV3 en APV4</p> <p>D. De rolwisseling van student naar docent</p> <p>E. Jezelf presenteren als docent</p> <p>F. Hoe leer je leerlingen kennen?</p>

Theorie

De vijf rollen van de leraar:

Elke rol hoort bij een bepaalde fase van de les en kent specifiek gedrag. Zo verwelkomt de gastheer zijn leerlingen bij binnenkomst en maakt hij bewust contact met zijn leerlingen. De presentator vangt de aandacht van zijn leerlingen, de didacticus geeft instructie, de pedagoog zorgt voor een veilig klimaat en de afsluiter laat de leerlingen reflecteren en sluit zijn les op een effectieve manier af. Leraren die zich deze rollen en het bijbehorende gedrag hebben eigen gemaakt, beïnvloeden het gedrag van leerlingen positief, waardoor zowel het leerproces als de leerlingresultaten verbeteren. Effectieve leraren vervullen in hun lessen vijf verschillende rollen. De leraar is: **gastheer, presentator, didacticus, pedagoog en afsluiter** (Slooter, M. (2016). *Coachen op de vijf rollen van de leraar* (8e ed.). Amersfoort, Nederland: CPS Onderwijsontwikkeling en advies).

Themabijeenkomsten: professionele ontwikkeling (module APV3)

Doelen

De student kan:

- feedback ontvangen ten behoeve van de ontwikkeling van zijn eigen professionele identiteit
- voor hem of haar betekenisvolle ervaringen weergeven.
- verschillende betekenisvolle ervaringen met elkaar verbinden en de betekenis voor de ontwikkeling van zijn professionele identiteit aangeven.
- aangeven welke bijdrage de theorie heeft geleverd aan de ontwikkeling van zijn eigen professionele identiteit.
- op een duidelijke en navolgbare wijze zijn verhaal vormgeven.
- gebruikte literatuur volgens de APA-richtlijnen weergeven wanneer het gaat om standaard verwijzingen naar boeken, artikelen en internetbronnen.
- zijn ambities ten aanzien van de ontwikkeling van zijn professionele identiteit beschrijven voor het komende studiejaar.

Eindproduct

Studenten moeten voor de module APV 3 hun professionele ontwikkeling in kaart brengen door middel van een geschreven storyline of een beeldend product. Dit houdt in dat de studenten zich bewust worden van betekenisvolle ervaringen die zij meemaken binnen hun stageperiode. Door het koppelen van deze 5 betekenisvolle ervaringen ontstaat er een nieuw inzicht in hun professionele ontwikkeling.

De bedoeling is dat er een dialoog ontstaat tussen student en WPB over deze ervaringen zodat ze deze kunnen plaatsen en eventueel tot andere inzichten kunnen komen. Deze betekenisvolle ervaringen moeten gekoppeld worden aan de theorie van Kelchtermans (2012) over de professionele identiteit.

Theorie Professionele ontwikkeling

5 aspecten van professionele identiteit:

Volgens Kelchtermans (2012) bestaat de professionele identiteit van een docent uit 5 aspecten:

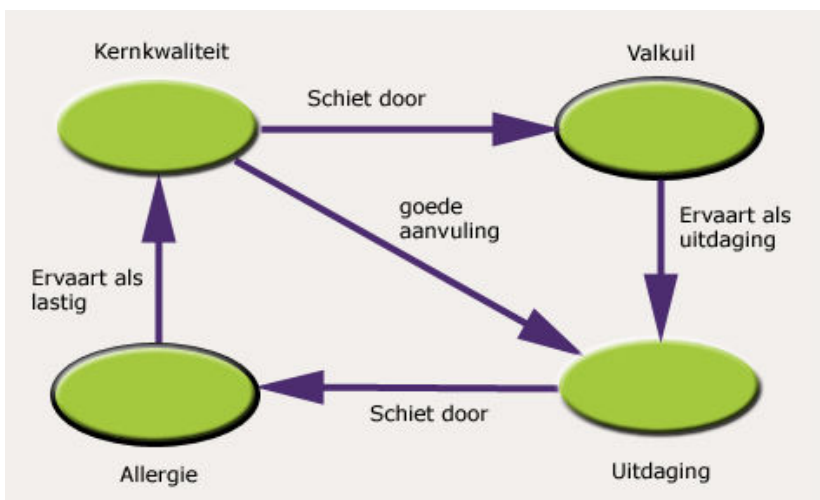
1. Zelfbeeld: Hoe kijk je als docent tegen jezelf aan?
2. Zelfwaardering: Welk oordeel geef je jezelf over je functioneren als professional?
3. Motivatie voor het beroep: Motieven om wel of niet door te gaan met het uitvoeren van het beroep.
4. Taakperceptie: Wat is het goed uitvoeren van je beroep?
5. Toekomstperspectief: Welke verwachtingen heb je t.a.v. de toekomst m.b.t. het beroep?

Hulpvragen bij het in kaart brengen van de professionele identiteit:

- A. Met betrekking tot **zelfbeeld** en **zelfwaardering** (de mens 'in' de leraar):
 - Wie ben ik als persoon?
 - Welke eigenschap(pen) van mij past/passen goed in mijn rol als docent?
 - Wat zijn mijn kwaliteiten als mens?
 - Wat zijn mijn beperkingen als mens?

- Hoe zie ik mijn rol als docent?
 - Hoe beoordeel ik mijn eigen functioneren?
 - Wat waardeer ik aan mezelf als mens in relatie tot mijn rol als docent?
- B. Met betrekking tot de leraar als rolmodel (voorbeeldfunctie) / **taakperceptie**:
- Hoe laat ik als docent zien wie ik ben?
 - Welke eigenschap van mij als mens kan een goed voorbeeld zijn voor mijn leerlingen?
 - Wat leren de leerlingen van mijn 'mens-zijn'?
 - Welke eigenschap van mij is moeilijk/lastig te passen in mijn rol als docent?
- C. Met betrekking tot mijn **motivatie voor het beroep**:
- Wat zijn mijn drijfveren om docent te willen worden?
 - Wat vind ik belangrijk in mijn handelen als docent?
 - Waarom handel ik zo en niet anders en waarom wringt het als ik het anders doe?
- D. Met betrekking tot mijn **toekomstperspectief**:
- Hoe kan ik mijn eigen ontwikkeling sturen?
 - Wat voor een docent wil ik in de toekomst worden?
 - Welke toekomstige keuzes maak ik op basis van mijn waarden en normen?
 - Hoe kan ik mijn identiteit als docent verder ontwikkelen?
 - Hoe handel ik in de toekomst meer op basis van de persoon en de professional die ik wil zijn?

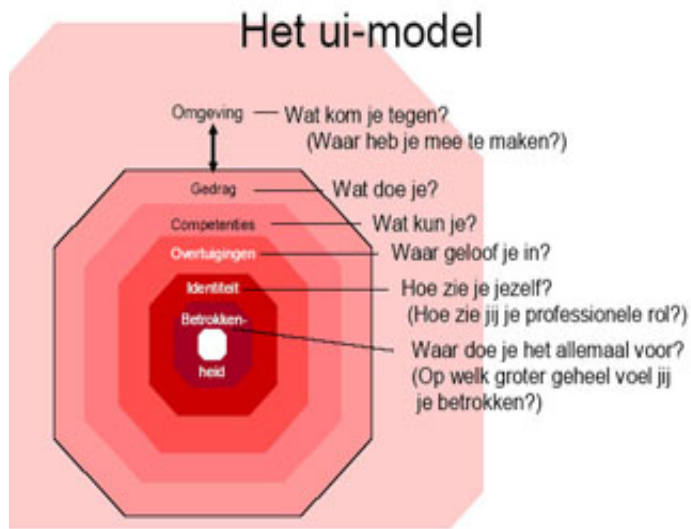
Kernkwadranten:

Het kernkwadrant is een heel geschikt model voor zelfanalyse en voor het analyseren van problemen in interactie. Studenten gebruiken het om in kaart te brengen wat hun kwaliteiten zijn en wat hun valkuilen zijn. Dit inzicht helpt om de professionele ontwikkeling in kaart te brengen en kan ingezet worden binnen de stage.

<http://www.carrieretijger.nl/functioneren/ontwikkelen/persoonlijkheidsmodellen/kernkwaliteiten>

Het UI-model:

Figuur 1: Het ui-model geeft een gelaagdheid aan in het functioneren van leraren

Om een beweging 'van binnenuit' bij mensen te kunnen bewerkstelligen is verandering in gedrag nodig. Vanuit een holistische visie beschrijft het model het leraarschap en leraarskwaliteiten als een ui-model met zes lagen:

1. Betrokkenheid
2. Identiteit
3. Overtuigingen
4. Competentie
5. Gedrag
6. Omgeving

<https://talentstimuleren.nl/?file=4209&m=1442390521&action=file.download>

Het G-schema:

Het G-schema is een hulpmiddel dat gebruikt kan worden om erachter te komen welke (onbewuste of automatische) gedachten ertoe leiden dat een bepaalde gebeurtenis bepaalde gevoelens bij je wakker roept. Deze gevoelens leiden tot bepaald gedrag en dat gedrag leidt weer tot bepaalde gevolgen.

Gebeurtenis → gedachten → gevoelens → gedrag → gevolgen

Het onderstaande schema helpt om een concreet voorbeeld uit te werken door nauwkeurig te omschrijven:

1. de gebeurtenis waar het om gaat;
2. de gevoelens die dat bij je oproept;
3. het gedrag dat je vertoont;
4. de gevolgen die dat heeft.

Vervolgens krijgen deze stappen een plek:

5. ga na welke gedachten je hebt (je gedachten zijn vaak onbewust en automatisch, dus het kost even wat moeite om ze onder woorden te brengen): het zijn deze gedachten die je gevoel bepalen!
6. vervang deze gedachten, als je ontdekt hebt dat ze veelal irreëel of disfunctioneel zijn, door gedachten die wel reëel of functioneel zijn.

Tenslotte kun je nadenken over dat nieuwe gevoel dat er zal zijn, het nieuwe gedrag dat je gaat vertonen en de nieuwe gevolgen die dat zal hebben:

7. bedenk welke gevoelens er dan zullen zijn;
8. stel je je nieuwe gedrag voor;
9. denk na over de gevolgen die er dan zullen zijn.

Gebeurtenis	1	
Gedachten	5	6
Gevoelens	2	7
Gedrag	3	8
Gevolgen	4	9

Themabijeenkomsten: basis klassenmanagement (module APV4)

Doelen

De student kan:

- enkele voorbeelden noemen van de wijze waarop hij/zij didactisch gezien met verschillen in de klas om kan gaan;
- vanuit een ik-boodschap reageren op ongepast gedrag van leerlingen;
- het effect van (zijn eigen) non-verbale gedrag tijdens een les benoemen;
- manieren herkennen, benoemen en toepassen om te goochelen met aandacht tijdens de les;
- een eigen correctie- escalatieladder opstellen en toepassen in de lespraktijk;
- verschillende manieren om orde te houden benoemen en aangeven hoe hij dit toepast in zijn/haar les;
- benoemen hoe hij/zij tijdens de lessen zorg kan dragen voor een continu signaal;
- benoemen hoe hij/zij adequaat kan inspelen op ordeproblemen in de klas;
- voor- en nadelen m.b.t. belonen en straffen benoemen;
- benoemen hoe hij/zij effectief kan belonen en/of straffen tijdens de lessen
- en middels voorbeelden kan aangeven hoe hij/zij dit herkent in de lespraktijk;
- de partijen binnen de pedagogische driehoek benoemen en het belang van de pedagogische driehoek benoemen;
- benoemen hoe hij/zij een veilige leeromgeving kan creëren en hoe hij/zij dit toepast in de les;
- benoemen hoe hij/zij een rustige werksfeer kan scheppen in de les;
- benoemen hoe een negatief relatiepatroon met een leerling doorbroken kan worden tijdens of buiten de les.

Eindproduct

De student werkt tijdens de stage aan twee leerwerktaken. Dit zijn opdrachten waarbij de student de praktijk en de theorie met elkaar verbindt. Hij kan hierbij feedback vragen aan de WPB, SO en IO.

De twee thema's van de leerwerktaken zijn:

1. Basis klassenmanagement
2. Veilige leeromgeving

Voor beide leerwerktaken doorloopt de student een stappenplan. Het onderwerp van de leerwerktaak is vrij, zolang deze binnen het thema past.

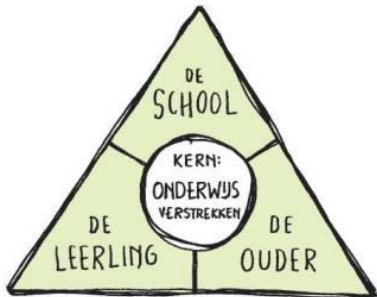
Theorie

De studenten krijgen in een aantal themabijeenkomsten theorie aangeboden over het thema klassenmanagement. Daarnaast dienen ze zelf de theorie te bestuderen. Onderstaand wordt per bijeenkomst kort de belangrijkste theorie weergegeven.

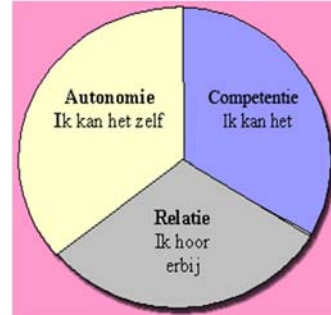
Thema Het pedagogisch klimaat	
Doelen:	<p>De student:</p> <ul style="list-style-type: none"> • kan de drie basisbehoeften herkennen, benoemen en vertalen naar een lessituatie; • kan aan de hand van voorbeelden uitleggen waarom het inschatten van leerlinggedrag zo complex is; • kan uitleggen wat (het nut van) de pedagogische driehoek is; • kan aan de hand van voorbeelden toelichten waarom het nodig is in de schoolomgeving (omgangs)regels te hanteren; • kan benoemen hoe hij een rustige werksfeer kan scheppen in de les; • kan benoemen hoe hij een veilige leeromgeving kan creëren en hoe hij dit toepast in zijn les; • kan benoemen hoe een negatief relatiepatroon met een leerling doorbroken kan worden tijdens of buiten de les. •
Inhoud bijeenkomst:	<p>A. Psychologische basisbehoeften: een krachtige leeromgeving</p> <ul style="list-style-type: none"> • relatie • competentie • autonomie <p>B. Het pedagogisch klimaat</p> <ul style="list-style-type: none"> • de pedagogische driehoek • een veilige leeromgeving <p>C. Het doorbreken van een negatief relatiepatroon</p>
Verplichte literatuur:	<p>Handboek voor Leraren:</p> <p>1.1 Een krachtige leeromgeving motiveert 10.4 De relatie tussen leerling, ouders, leraar</p> <p>Lessen in Orde:</p> <p>1.1 Orde houden als noodzakelijke voorwaarde voor een goede werkrelatie 7 Pedagogisch klimaat: drie uitgangspunten 13.3 Een negatief relatiepatroon doorbreken</p>

Theorie Pedagogisch klimaat

Pedagogisch driehoek:

Drie psychologische Basisbehoeften: voorwaarden voor een krachtige leeromgeving:

(Emotioneel) Veilige leeromgeving creëren:

1. rituelen/structuur aanbrengen;
2. gesprekjes met leerlingen over koetjes en kalfjes;
3. samen activiteiten ondernemen;
4. zorg voor echte ontmoetingen.

Drie uitgangspunten voor een prettig pedagogisch klimaat:

1. het bieden van structuur;
2. eensgezindheid onder opvoeders;
3. je als opvoeders houden aan gemaakte afspraken en regels.

Het doorbreken van een negatief relatiepatroon:

Als docent moet je voorkomen dat je met een leerling of met een klas terechtkomt in een negatief communicatiepatroon. Als dit toch gebeurt kun je als docent 'iets onverwachts doen' om de regie weer in eigen handen te krijgen.

Dat kan op drie manieren:

1. Verander het deel van je persoonlijkheid waarmee je communiceert.
2. Richt je boodschap op een ander deel van de persoonlijkheid van de ander.
3. Verander van onderwerp.

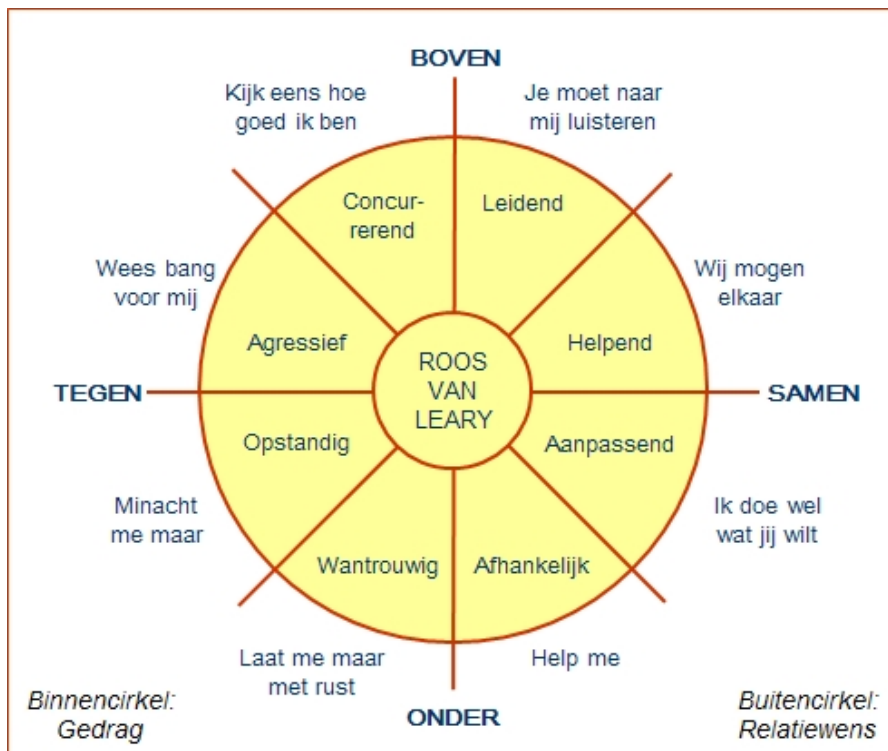
Thema Klassenmanagement: Voorkomen is beter dan genezen!	
Doelen:	<p>De student kan</p> <ul style="list-style-type: none"> • vanuit een ik-boodschap reageren op ongepast gedrag van leerlingen; • het effect van (zijn eigen) non-verbale gedrag tijdens een les benoemen; • een eigen correctieladder opstellen en toepassen in de praktijk; • benoemen in welke fase van de escalatieladder een conflictsituatie zich bevindt; • benoemen hoe hij adequaat in kan spelen op ordeproblemen in de klas; • de voor- en nadelen benoemen m.b.t. waarden en corrigeren; • benoemen hoe hij effectief kan waarden en/of corrigeren tijdens zijn lessen.
Inhoud bijeenkoms:	<p>A. Wat verstaan we onder klassenmanagement?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Voorkomen is beter dan genezen • Regels op school en in de klas. • Wat vind ik gewenst en ongewenst gedrag? <p>B. Het beïnvloeden van het gedrag van leerlingen in de klas.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Belonen • Straffen
Verplichte literatuur:	<p>Handboek voor Leraren:</p> <p>4.1.3 Hoe breng je het in de praktijk?</p> <p>4.2 De vijf vaardigheden van Kounin</p> <p>4.4 Klassenmanagement: alertheid</p> <p>4.5 Klassenmanagement: overlappen</p> <p>4.7 Klassenmanagement: leerlingverantwoordelijkheid</p> <p>Lessen in Orde:</p> <p>3.2 Wie heeft de regie in de klas: de docent of de leerlingen</p> <p>3.3 Omgaan met verschillen: differentiatie structureren</p> <p>3.4 Omgaan met verschillen: differentiatie van de inhoud</p> <p>5 Het beïnvloeden van het gedrag van leerlingen in de klas</p> <p>De vijf rollen van de leraar:</p> <p>5 De pedagoog</p>

Theorie Klassenmanagement

Klassenmanagement:

Klassenmanagement omvat alle maatregelen die een leraar neemt om een ideaal leer- en werkklimaat te creëren. Met andere woorden: klassenmanagement is de manier waarop het onderwijs georganiseerd wordt. Het gaat hierbij niet alleen om regels, maar om veel meer aspecten: de lesinhoud, de methoden, de manier van werken, de instructie en de relatie tussen leraar en leerlingen. Bij goed klassenmanagement zijn de competenties van de leraar belangrijk, hij/zij moet bijvoorbeeld duidelijk en consequent zijn. En ervoor zorgen dat de lestijd effectief gebruikt wordt. Bij goed klassenmanagement gaat het niet alleen om het goed oplossen van problemen, maar vooral om het voorkomen van problemen.

Roos van Leary:

Roos van Leary in de praktijk:

Om je relatiewens duidelijk te maken kun je gebruik maken van non-verbale communicatie:

1. Aankijken
2. Afstand
3. Gezichtsuitdrukking
4. Lichaamshouding en gebaren
5. Stemgebruik

Vijf didactische vaardigheden van Kounin:

Kounin (1977) ontdekte dat voorkomen van onrust in de klas belangrijker is dan dit achter op te lossen. Hij beschreef vijf didactische vaardigheden die zorgen voor goed klassenmanagement:

1. Continu signaal
2. Alertheid
3. Overlappen
4. De klas erbij houden
5. Leerlingverantwoordelijkheid

2, 3 en 5 worden hieronder toegelicht. De overige twee vaardigheden worden onder het volgende thema toegelicht.

Alertheid

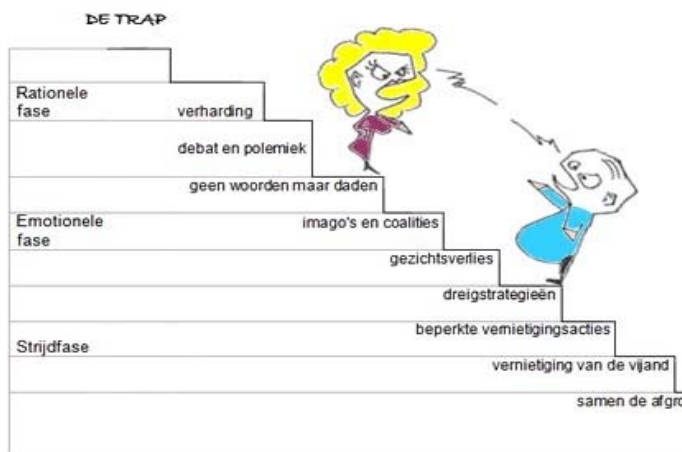
Een alerte docent:

- Signaleert ordeverstoringen tijdig
- Reageert hier adequaat op
- Roept de juiste leerling tot de orde
- Laat vroegtijdig reactie zien t.a.v. ongewenst gedrag
- Kent en noemt leerlingen bij naam
- Toont leiderschap door: te motiveren, organiseren, de baas zijn, een team vormen met de leerlingen
- Zet non-verbale communicatie in

Overlappen

Als docent moet je in een les meerdere dingen tegelijk doen of heel snel schakelen tussen verschillende dingen. Dit is van belang om de vaart in de les te houden en om de orde te handhaven. De theorie van de escalatieladder, correctieladder en ik-boodschap kunnen je daarbij helpen.

Escalatieladder

De ontwikkeling(escalatie) van een conflict in 3 'treden':

1. Rationele fase: Verschil van mening dat als zakelijk conflict met zakelijke argument wordt opgelost.
2. Emotionele fase: Standpunten worden opgeblazen, iedereen houdt vast aan eigen gelijk.
3. Strijdfase: Oorspronkelijke conflict is niet meer belangrijk. De ander 'vernietigen' is het doel geworden.

Correctieladder

Veel startende leraren geven vaak waarschuwingen aan leerlingen die ongewenst gedrag vertonen en sturen bij aanhouding van het gedrag meteen de leerling de les uit. Er wordt voor gepleit dat leraren invulling geven aan het 'sanctiegat'. Beginnen met een verbale reactie, daarna een kleine straf die groter kan worden, en pas als een leerling zijn strafwerk niet maakt, of voor de zoveelste keer de regels overtreedt wordt de leerling eruit gestuurd. De leraar houdt de regie in eigen handen, en alleen de leerlingen waar echt iets mee is belanden bij de coördinator.

'Ik-boodschap'

De manier waarop je een leerling vertelt wat je van zijn gedrag vindt bepaalt mede hoe zo'n leerling daar op reageert. De zogenaamde 'ik-boodschap' (zie Handboek voor Leraren, pag. 160) is daarbij het meest effectief. Je maakt dan duidelijk dat JIJ er last van hebt. De leerling weet daarmee dat jij last van hem hebt en je beroept je op de verantwoordelijkheid van die leerling:

- Benoem wat de leerling doet
- Vertel welk effect het op jou heeft
- Geef de leerling een alternatief

Leerlingverantwoordelijkheid

De leerling neemt daadwerkelijk verantwoordelijkheid voor zijn eigen leer- en werkproces → geen sprake van ordeverstoringen.

Sturen door:

- Delegeren
- Responsief reageren
- Strategisch consequent zijn

Zelfstandigheid van leerlingen stimuleren:

Obergedrag: de leerlingen steken hun hand op tijdens het zelfstandig werken, de docent komt hen op hun wenken 'bedienen'.

Zelfbedieningsmodel: de leerlingen melden zich bij het bureau van de docent wanneer ze wat te vragen hebben.

Om de nadelen van deze methoden te ondervangen is een methode bedacht op basis van drie elementen van klassenmanagement:

1. Voorspelbaarheid in aandacht geven
2. Uitgestelde aandacht
3. Systematische aandacht verdeling

Formuleren van regels:

Regels in de klas zijn belangrijk om een werkklimaat te scheppen waarin alle leerlingen kunnen leren in een veilig en plezierig leefklimaat (hoe gaan we met elkaar om?).

Belangrijk bij het formuleren van regels = het maken van afspraken, is dat:

- deze afspraken positief gesteld zijn (aangeven wat leerlingen moeten doen, welk gedrag je van hen verwacht);
- de leerlingen op de hoogte zijn van deze afspraken;
- dat ze bijdragen tot gedrag dat normaal wordt gevonden;
- dat ze zo zijn opgesteld dat ze consequent kunnen worden nageleefd.

4 soorten ongewenste gedragingen van leerlingen:

- Onprettig gedrag (onprettig)
- Lastig probleemgedrag (onbehoorlijk)
- Belangrijk probleemgedrag (onduldbaar)
- Onwettig probleemgedrag (wettelijk verboden)

Het beïnvloeden van het gedrag van leerlingen in de klas

Hoe bevorder je / stimuleer je goed gedrag?

Vooraf door gewenst gedrag te waarderen en in mindere mate ongewenst gedrag af te keuren. Zorg voor een positieve benadering: leerlingen met een positieve en preventieve benadering prijzen voor gewenst gedrag.

Meestal reageer je als leraar achteraf op bepaald gedrag en dat is dan ook nog meestal negatief. Belangrijker is dat je vooraf (preventief) gedrag in goede banen stuurt door te waarderen en door goed in de gaten te hebben wat er in de klas gebeurt, zodat je snel en effectief kunt handelen om het gewenste gedrag te stimuleren.

Soorten beloningen:

- Sociale beloning
- Ruilbeloning
- Activiteitenbeloning
- Materiële beloning

Ongewenst gedrag corrigeren:

- corrigeer direct (in de kiem smoren);
- zorg ervoor dat de correctie/straf in verhouding staat tot de overtreding;
- en dat de correctie/straf in overeenstemming is met de afspraken die jullie gemaakt hebben;
- reageer professioneel;
- reageer op gedrag en niet op de persoon.

Soorten straffen:

- Materiële straf
- Sociale straf
- Activiteitenstraf
- Fysieke straf
- Tijdstraf
- Schrijfstraf

Thema:	Klassenmanagement: Begeleiden van leerprocessen
Doelen:	<p>De student kan:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Drie manieren herkennen, benoemen en toepassen om te goochelen met aandacht tijdens de les; • Benoemen hoe hij tijdens zijn lessen zorg kan dragen voor een continu signaal; • Wisselmomenten: instructies SMART formuleren. • Benoemen hoe hij adequaat in kan spelen op ordeproblemen in de klas. • Twee manieren om orde te houden benoemen en aangeven hoe hij dit toepast in zijn les.
Inhoud bijeenkomst:	<p>A. Wat verstaan we onder goochelen met aandacht? B. Wat is het continusignaal en hoe zorg ik daarvoor in mijn les? C. Wat zijn wisselmomenten en hoe pak ik deze aan? D. Hoe kan ik effectief inspelen op verstorend gedrag?</p>
Verplichte literatuur:	<p>Handboek voor Leraren:</p> <p>4.3 Klassenmanagement: continu signaal 4.4 Klassenmanagement: alertheid 4.6 Klassenmanagement: de klas erbij houden</p> <p>Lessen in Orde:</p> <p>1.2 Tien tips om orde te houden 5.6 Directief en responsief handelen 14.1 Goochelen met het onderwerp 14.2 Goochelen met tijd en plaats 14.3 Goochelen van inhoud naar betrekking</p>

Theorie Klassenmanagement: begeleiden van leerprocessen

Continu signaal

Hoe vloeiender en constanter een les verloopt, hoe makkelijker het is voor leerlingen om betrokken te blijven bij de les. Deze doorgaande lijn in de les noemen we het 'continu signaal'.

Om het continu signaal in je les te krijgen heb je het volgende nodig:

- Een goede voorbereiding;
 - Hoe kan ik de leerlingen op een actieve wijze bij de les betrekken?
 - Zijn de lesdoelen naar de leerlingen toe geformuleerd en is er een duidelijke link naar de praktijk?
 - Zit er voldoende/veel afwisseling in werkvormen en opdrachten?
- In de uitvoering het continu signaal creëren en vasthouden;
 1. Maak contact met de leerlingen:
 - Oogcontact
 - Creëer eenvoudige routines zoals verwelcoming bij de deur
 2. Behoud de regie:
 - Communicatie loopt via jou!
 - Positief gedrag van leerlingen (h)erkennen.
- Voorkomen dat tijdens wisselmomenten het continu signaal verloren gaat.
Benoem haarscherp:
 - **Wat** moet een leerling doen?
 - **Hoe** moet de leerling dit aanpakken?
 - Bij wie kan de leerling terecht voor **hulp**?
 - Tot wanneer heeft de leerling de **tijd**?
 - Wat doet de leerling met de **uitkomst**?
 - Wat gaat de leerling doen wanneer hij **klaar** is?
(Ezelsbruggetje: WHHTUK)

Tip: Neem dit op in je lesvoorbereiding.

De klas erbij houden

Om het continu signaal te behouden, kun je kleine trucjes inzetten zodat je de aandacht van de klas erbij houdt:

- Goochelen met kleding: dress one up.
- Goochelen met lesstof: geef 'let op-signalen', stel eerst de vraag en noem daarna pas de naam van de leerling, geef betekenis aan de lesstof.
- Goochelen met je focus: verplaats je focus van de leerling die de orde verstoort naar een andere leerling, naar een ander onderwerp of een ander tijdstip.

Goochelen met aandacht

Het is een speelse vorm om gedrag van leerlingen te beïnvloeden zonder het leer- en leefklimaat te bederven.

- Goochelen met het onderwerp: als docent verplaats je de aandacht van het onderwerp dat de leerling aankaart, naar een ander onderwerp, zodat de leerling weer bij de les is en probleemgedrag wordt geneutraliseerd.
- Goochelen met tijd en plaats: dit geeft de docent de ruimte om het probleem op te lossen op een plaats en een moment die hem uitkomen.
- Goochelen van inhoud naar betrekking: in plaats van een opmerking te plaatsen die betrekking heeft op alleen de inhoud, kun je deze opmerking ook omvormen tot een opmerking die bijdraagt aan de relatie (betrekkingsniveau).
Zie voor voorbeelden LiO H.14

Directief vs. Responsief reageren:

Je kunt op ongewenst gedrag op verschillende manieren reageren.

Directief: Dit houdt in dat er door de docent wordt gecommuniceerd in geboden en verboden.

Responsief: Om de leerling te laten nadenken over zijn gedrag en om informatie te verzamelen over de situatie. Je reageert in dit geval vragend.

Let op: Bij onrustige groepssituaties kun je dit beter niet doen, omdat de kans groter is dat je een tegenreactie of discussie oproept.

Voorbeeld: Een leerling zit niet op zijn plaats. Directieve reactie: Je gaat nu op je plaats zitten.

Responsieve reactie: Hoe komt het dat je niet op je plaats zit?

Zie voor meer voorbeelden LiO, p. 121.

10 tips om orde te houden:

1. Wees niet jezelf (wees professioneel).
2. Maak contact.
3. Hanteer de eerste lessen een vast patroon.
4. Keep them busy.
5. Eigen regels eerst.
6. Als je kleine dingen groot maakt, krijg je minder grote dingen.
7. Wil je dit gedrag niet x 20? Doe er dan nu wat aan.
8. Wees een spin in een communicatieweb
9. Van regel naar routine
10. Als iets niet werkt, doe dan wat anders.

Opleiden in de school jaar 2

Hoofdfasestage-1

1. Startbijeenkomst
2. Themabijeenkomst: groepscohesie
3. Themabijeenkomst: groepsprocessen
4. Themabijeenkomst: interactiestijlen – Roos van Leary
5. Themabijeenkomst: pesten
6. Intervisie bijeenkomsten
7. Peercoaching m.b.t. leerwerktaak

Planning

datum	tijd	Thema	Docent
15-11	09.00-10.30	Startbijeenkomst	Anne
22-11	15.30-16.30	Intervisie	Anne
29-11	15.30-17.00	Groepscohesie	Anne
06-12	15.30-17.00	Groepsprocessen	Anne
13-12	15.30-17.00	Peercoaching LWT	
20-12	15.30-16.30	Intervisie	Anne
10-01	14.30-17.00	Voortgangsbespreking LWT	Margot/Anne
17-01	15.30-16.30	Intervisie	Margot
31-01	15.30-17.00	Interactiestijlen – Roos van Leary	Margot
21-02	14.30-17.00	Peercoaching LWT	
28-02	15.30-16.30	Intervisie	Anne
07-03	15.30-17.00	Peercoaching LWT	
14-03	15.30-17.00	Pesten	Margot
28-03	15.30-17.00	Presentatie leerwerktaak 1	Margot/Anne
04-04	15.30-17.00	Presentatie leerwerktaak 2	Margot/Anne
18-04	15.30-16.30	Intervisie	Anne
23-05	15.30-16.30	Intervisie	Margot

Themabijeenkomsten: Klassenmanagement 2 (module APV7)

Doelen

De student kan:

- Aspecten van gespreksvoering (veiligheid, escalatie, pesten) en groepsdynamica (groepsvorming, groepsprocessen, typen leiderschap, conflicthantering en asymmetrische interactie) benoemen (inclusief pestprotocollen No Blame, 5 Sporenaanpak en Peer mediation).
- De onderwijspraktijk interpreteren aan de hand van de (communicatie)modellen.
- Aan de hand van deze modellen tot een analyse van de klas komen en eventuele verbeteracties formuleren.
- De genoemde modellen in de onderwijspraktijk toepassen.
- Aan de hand van de onderzoekvaardigheden een schriftelijk verslag maken over de leerervaringen die hij/zij opdoet tijdens het werken aan de leerwerktaken.

Eindproduct

De student werkt tijdens de stage aan twee leerwerktaken. In de uitwerking van deze leerwerktaken verbindt de student praktijk en theorie. Hij kan hierbij feedback vragen aan de WPB, SO en IO.

De twee thema's van de leerwerktaken zijn:

1. Interactiestijlen
2. Groepsdynamica

Voor beide leerwerktaken doorloopt de student een stappenplan. Het onderwerp van de leerwerktaak is vrij, zolang deze binnen het thema past.

Theorie

De theorie van Klassenmanagement 2 (APV7) komt deels overeen met die van Klassenmanagement 1 (werkplekcleren jaar 1, APV4), echter wordt bij deze module wat meer verdieping gezocht. De studenten krijgen in een aantal themabijeenkomsten theorie aangeboden over het thema klassenmanagement. Daarnaast dienen ze zelf de theorie te bestuderen. Onderstaand wordt per bijeenkomst kort de belangrijkste theorie weergegeven.

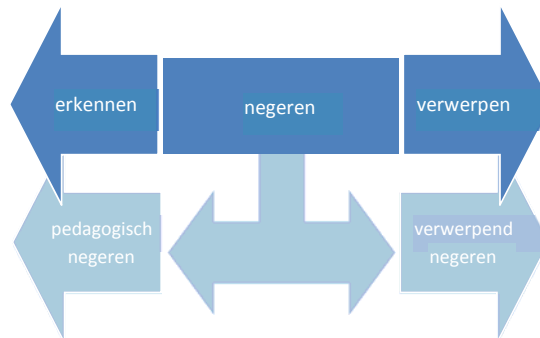
Thema: Groepscohesie en groepsdynamica	
Doelen:	<p>De student kan:</p> <ul style="list-style-type: none"> • een situatie beschrijven en analyseren aan de hand van de psychologische basisbehoeften; • kan basisomgangsvormen herkennen en beschrijven; • kan een situatie analyseren gebruikmakend van zijn kennis over de basisomgangsvormen; • de verschillende fasen van het groepsvormingsproces herkennen en beschrijven; • benoemen hoe een leraar het groepsvormingsproces kan beïnvloeden; • toelichten in welke fase van het groepsvormingproces zijn eigen klassen zitten.
Inhoud bijeenkomst:	<p>A. Psychologische basisbehoeften B. Basisomgangsvormen C. Groepsprocessen in de klas D. Fasen in het groepsvormingsproces E. Het beïnvloeden van groepsprocessen</p>
Verplichte literatuur:	<p>Handboek voor Leraren:</p> <p>1.1 Een krachtige leeromgeving motiveert 6.1 Een prettige groep 6.2 Individuele behoeften van een leerling binnen de groep 6.3 Het groepsproces sturen</p>

Theorie Groepscohesie en groepsdynamica

Basisomgangsvormen

Leerlingen zenden steeds Impulsen uit waarop Je als leraar kan/moet reageren. Je hebt daarbij de keuze uit drie basisomgangsvormen: 1. erkennen, 2. verwerpen en 3. negeren.

https://schildwacht.com/rita/onderwijs/analyseinstrument_communicatie.pdf

Piramide van Maslow in het onderwijs

Groepsnormen en groepscohesie

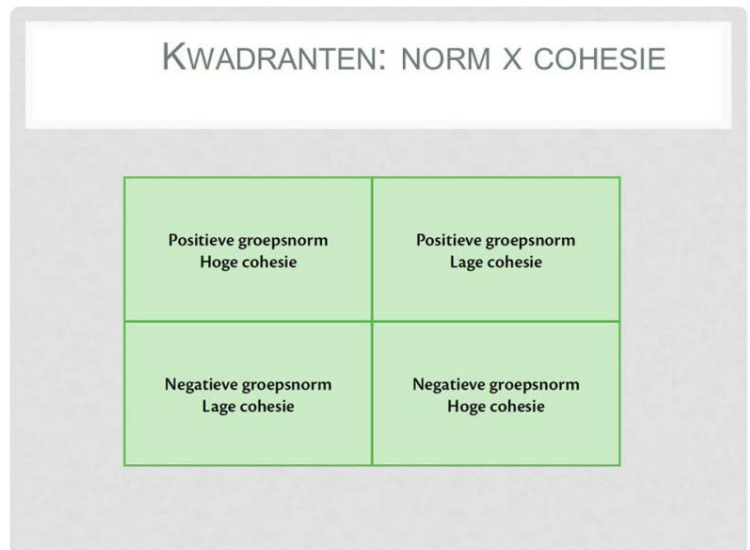
Bij een prettige groep is er sprake van een positieve groepsnorm en een hoge mate van cohesie.

Groepsnormen kunnen verdeeld worden onder interne en externe groepsnormen.

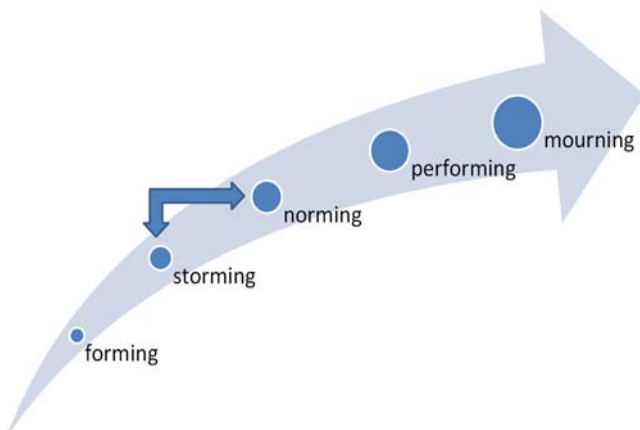
Groepscohesie is de samenhang of onderlinge verbondenheid in een groep.

Deze wordt bepaald door:

- Omvang van de groep
- Druk van buitenaf
- Aantrekkelijkheid van de groep
 - Succes
 - Populaire aanvoerders

Fasen van groepsvorming (Tuckman, 1977)

Tuckman beschrijft de vorming van een groep in 5 fasen:

1. **Forming** (fase van kennismaking): Eerste kennismaking. Wie zijn de anderen? Hoe zie ik hen? Hoe zien ze mij?

2. **Storming** (fase van de behoefte om invloed uit te oefenen): Sociale posities ontstaan, conflicten en irritaties, grensoverschrijding.

3. **Norming** (fase van ontwikkelen groepsnormen): Omgang in de groep. Wat moet en wat mag?

4. **Performing** (fase van uitvoering): Productief, samenwerking, prettige werksfeer.

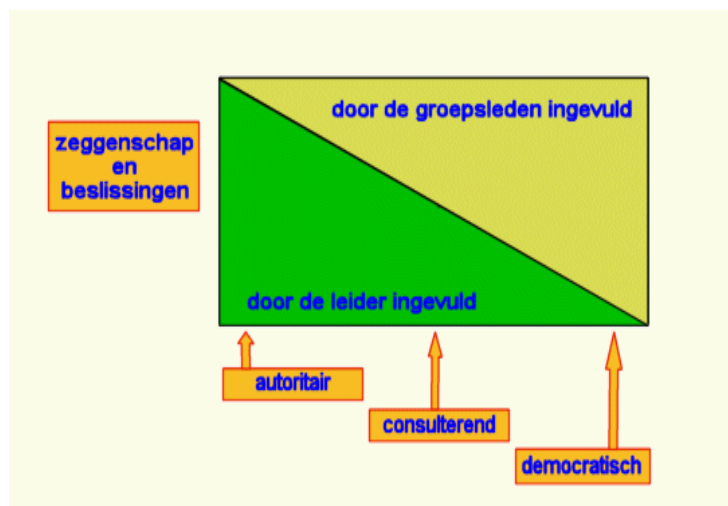
5. **Adjourning (mourning)** (fase van het helpen afbouwen): Jammer, vitten, klitten.

Thema:	Interactie- en leiderschapsstijlen
Doelen:	De student kan: <ul style="list-style-type: none"> • met behulp van de Roos van Leary docentgedrag analyseren en verbeteracties formuleren; • het model van Thomas & Killman beschrijven en herkennen; • met behulp van het model van Thomas & Killman docentgedrag analyseren en verbeteracties formuleren.
Inhoud bijeenkomst:	A. Leiderschapsstijlen B. Roos van Leary C. Conflicthantering
Verplichte literatuur:	Handboek voor Leraren: 4.1 De communicatie op orde: de Roos van Leary 4.8 Conflicthantering

Theorie Interactie- en leiderschapsstijlen

Leiderschapsstijlen

- Autoritair
- Laissez-faire
- Democratisch
- Consulterend

Conflicthantering

Thomas & Kilman: Het omgaan met conflicten of tegenstrijdige belangen levert altijd een spanningsveld op tussen twee menselijke neigingen:

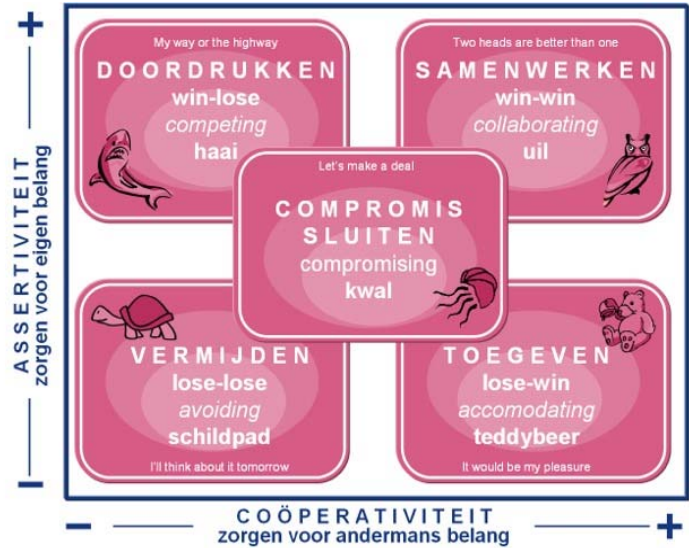
- Assertiviteit
- Coöperativiteit

5 conflicthanteringsstijlen:

- Doordrukken
- Vermijden
- Samenwerken
- Toegeven
- Compromis sluiten

Bij de keuze van een conflictoplossing doorloop je eerst onderstaande fasen:

1. Probleem identificatie
2. Oplossing bedenken
3. Beoordelen van ideeën
4. Acceptatie
5. Uitvoering

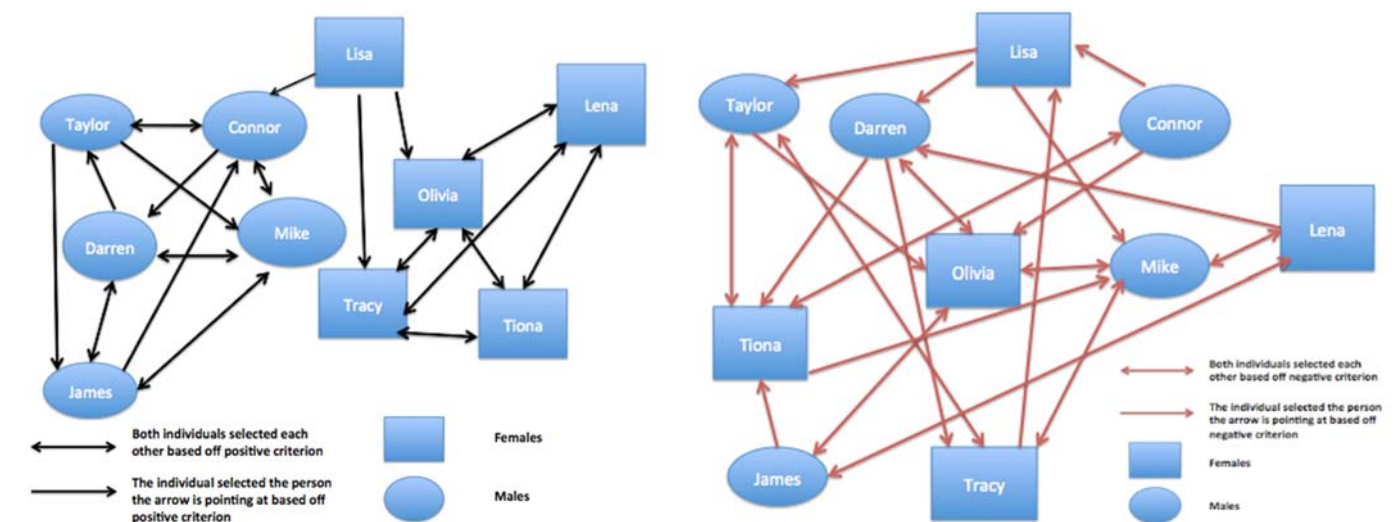

Thema:	Pesten
Doelen:	De student kan: <ul style="list-style-type: none"> • Van 3 verschillende pestprotocollen (bijvoorbeeld No Blame, 5 sporenaanpak en Peer mediation) de specifieke kenmerken benoemen en herkennen en aangeven waarin ze verschillen en overeenkomen; • Pestgedrag herkennen en acties formuleren en onderbouwen.
Inhoud bijeenkomst:	A. Sociogrammen B. Groepsdruk C. Pesten D. Pestprotocollen
Verplichte literatuur:	Handboek voor Leraren: 6.4 De onderlinge verhoudingen in kaart brengen 6.5 Pesten

Theorie Pesten

Sociogrammen

Hoe zijn de sociale verhoudingen in de klas? Dit is belangrijk om te weten wanneer je het groepsvormingsproces wil sturen. Om deze verhoudingen in kaart te brengen kun je een sociogram maken.

Vijf sporen aanpak

DE VIJFSPORENAANPAK

- ❖ Steun bieden aan het kind dat gepest wordt
- ❖ Steun bieden aan het kind dat zelf pest
- ❖ De middengroep betrekken bij de oplossingen van het pestprobleem
- ❖ De basisschool steunen bij het aanpakken van het pesten
- ❖ De ouders steunen

No Blame-methode

